

Oulun kaupunki jaettu yleiskaavassa asumakuntiin ja asunalähiöihin. Kuva: Oulun asemakaavoituksia. Arkkitehti 8/1953.

Otto-livari Meurman - kaavoittaja ja asemakaavaopin opettaja

Juhana Lahti

Suomalaisen kaavoituksen "grand old man" Otto-livari Meurman (1890–1994) on maamme ensimmäinen arkkitehti, joka on erikoistunut kaavoitukseen, toiminut alan professorina ja oppimateriaalin kirjoittajana. Eri kaavatasojen suunnittelijana hänen uransa kattaa koko maan Kemiönsaarelta Tornioon. Meurman tunsu ja hyödynsi kansainvälisiä malleja, mutta hänen kaavoituksensa lähtökohtana olivat paikalliset olosuhteet. Meurman on modernin kaavoituksen ja kaupunkisuunnitteluteorian keskeinen toimija, joka julkaisi yli seitsemäsataa artikkelia ammattilehdissä 1915–1985.

Meurman valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1914 ja työskenteli Eliel Saarisen arkkitehtitoimistossa Helsingistä suurkaupunkia visioivan Munkkiniemi-Haaga suunnitelman parissa ja perehtyi siinä kaavoituksen kansainvälisiin suuntauksiin.

Työurat Helsingissä ja Viipurissa

Meurman osallistui yhdessä arkkitehti Carolus Lindbergin kanssa norjalaisiin kaavoituskilpailuihin 1916–1917. Hän työskenteli Helsingin kaupungin apulaisasemakaava-arkkitehtina kaupungin asemakaava-arkkitehdin Bertel Jungin alaisena ja teki Jungin seuraajan Birger Brunilan kanssa Käpylän puutarhakaupunkimaisen työväenasuntoalueen asemakaavaa 1917–1918.

Meurman työskenteli Viipurin asemakaava-arkkitehtina 1918–1937. Viipuri oli hänelle käytännön kaavoitustyön kohde ja kotikaupunki. Meurman siirtyi Viipurista takaisin Helsinkiin Rakennushallituksen toimistoarkkitehdiksi 1937 ja opetustehtäviin Teknilliseen korkeakouluun asemakaavaopin ylimääräisen opettajan Harald Andersinin seuraajaksi.

Otto-livari Meurman. Kuva: Arkkitehtuurimuseo.

Teknillinen korkeakoulu valitsi Meurmanin asemakaavaopin professorin viran ensimmäiseksi haltijaksi 1940 ja hän hoiti professuuria 1959 saakka. Työ oli pioneeriluonteista: lähes kahden vuosikymmenen aikana Meurman ohjasi vain nelisenkymmentä kaavoitukseen keskittyvää diplomityötä.

Kohti modernia kaupunkisuunnittelua

Meurmanin pääteos Asemakaavaoppi ilmestyi 1947. Se oli ensimmäinen suomalainen modernia kaavoitusta ja sen historiaa käsittelevä oppikirja ja siitä tuli yhdyskuntasuunnittelun oppikirja useaksi vuosikymmeneksi. Meurman tunsu ja hyödynsi kansainvälisiä malleja Englannista, Ruotsista, Saksasta ja Yhdysvalloista. Kaavoituksen suomenkielisen terminologian parissa hän teki yhteistyötä mm. maantieteilijä Hannes Tepon kanssa. Keskeisiä käsitteitä olivat hajakeskitys ja asumalähiö. Niistä tuli malli toisen maailmansodan jälkeiselle esikaupungistumiskehitykselle ja -toteutukselle.

Meurmanin kaavoitussuunnittelussa tapahtui muutos suljetusta korttelirakenteesta avoimeen modernistiseen korttelirakenteeseen Asemakaavaopin (1947) julkaisemisen jälkeen, nuorempien kollegoiden kanssa tehdyn yhteistyön myötä. Meurmanin ja Inkeri Siltavuoren kaavatyo Tapiolan itäisen lähiön rakennussuunnitelmamuutosten parissa 1953–1954 oli tärkeä siirtymävaihe.

Meurmanilla oli asemakaavoituksen professorina auktoriteettiasema. Hän toimi esimerkiksi useiden kaavoituskilpailujen palkintolautakuntien jäsenenä erityisesti 1940- ja 1950-lukujen vaihteissa, mutta myöhemminkin, kuten Lahden keskusta-alueen kilpailussa 1963–1964. Meurman siirtyi 1960 Ouluun opettamaan asemakaavoitusta vastaperustettuun Oulun yliopistoon kahdeksi vuodeksi. Meurman oli korkeakoulun perustamiskomitean jäsen ja vaikutti aktiivisesti arkkitehtuuriosaston perustamiseen.

Kaavoitus leviää koko maahan

Meurmanin ura kaavasuunnittelijana on vailla vertaakaan. Jo ennen toista maailmansotaa hän laati tai aloitti asemakaavojen laatimisen kahdessakymmenessä kaupungissa. Sota-aikana kaavakaupunkeja tuli kymmenenkunta lisää, kuten Viipuri, jonka yleiskaava on ensimmäinen selvästi yleiskaavaksi tarkoitettu työ Meurmanin työluettelossa. Sen Meurman laati yhteistyössä ruotsalaisen, sittemmin Tukholman kaupunkisuunnittelupäällikön, Göran Sidenbladhin kanssa. Viipurin yleiskaava perustui huolellisiin ennusteisiin ja tutkimuksiin. Viipurin rinnalla toinen Meurmanille tärkeä kaupunki oli Riihimäki, jonka kaavoituksen parissa hän työskenteli 1920-luvulta 1950-luvulle.

Yleiskaavoitus tuli asemakaavoituksen rinnalle keskeiseksi tehtäväksi 1950-luvulta alkaen. Oulun yleiskaavasta tuli Asemakaavaopin ohella käytännön oppimateriaali. Yhteistyössä nuorempien kollegoiden kanssa toteutetut Kajaanin, Lappeenrannan ja Lauritsalan, Joensuun, Kouvolan ja Karhulan yleiskaavat 1950-luvun ensimmäisellä puoliskolla muodostavat tärkeän kokonaisuuden käytäntöjen kehittämisessä uuden kaavoitusta ohjaavan lainsäädännön valmisteluvaiheessa.

Meurman laati kaikkiaan kymmenkunta yleiskaavaa kaupunkeihin ympäri maata 1960-luvun alkuun mennessä, viimeisimpänä Tornion yleiskaavan 1961. Hän jalosti Asemakaavaopin periaatteita käytännön kaavoituksessa. Kokemus yhteistyönä tehdyissä yleiskaavatoissa, kuten Oulun yleiskaavan laadinnassa arkkitehti Arne Ervin kanssa, hyödynnettiin tulevan Rakennuslain valmistelussa, jossa Meurmanilla oli keskeinen asiantuntijarooli. Erityisesti yleiskaavoissa Meurman keskittyi teksti-osuuksien kirjoittamiseen ja yhteistyökumppanit piirtämään suunnitelman kartalle.

Valikoitu kaavatöiden luettelo

- Omakotialue kilpailu Ikaalisiin yhdessä Hakon Lindenin kanssa 1916 (ensimmäinen palkinto).
- Skienin asemakaavakilpailu Norjaan Carolus Lindbergin kanssa 1917 (lunastus).
- Drammenin asemakaavakilpailu Norjaan Carolus Lindbergin kanssa 1917 (lunastus).
- Notuddenin asemakaavakilpailu Norjaan 1917 (toinen palkinto).
- Käpylän puutarhaesikaupunki Helsinkiin Birger Brunilan kanssa 1917.
- Viipurin esikaupunkialueet ja uuraan satama 1918–37.
- Lahdenpohjan asemakaavat 1920–39 (Kauppala).
- Suonenjoen rakennussuunnitelma 1921 (taajaväkinen yhdyskunta).
- Riihimäen asemakaava 1921.
- Kiuruveden rakennussuunnitelma 1924.
- Töölönlahden alueen asemakaavakilpailu 1924–25 (neljäs palkinto).
- Kemin asemakaava 1925.
- Lappeenrannan keskustan ja ympäröivien alueiden asemakaavat 1926–36.
- Joensuun asemakaavat 1926–53.
- Lahden keskustan ja eteläosien asemakaavat 1927–31.
- Impilahden Pitkärannan asemakaava 1928?.
- Mikkelin keskustaa ympäröivien alueiden asemakaavat 1926–36.
- Kouvolan asemakaavat 1929–55.
- Koiviston asemakaava 1930 (Kauppala).
- Kotkan VIII kaupunginosan asemakaava 1930.
- Ehdotus Viipurin uudeksi pääväyläksi, hallintokeskukseksi ja urheilupuistoksi 1930–31.
- Sortavalan pohjoisten ja eteläisten esikaupunkialueiden asemakaavat 1930–44.
- Pihlavan tehdasalueen rakennussuunnitelma 1931.
- Oulaisten keskustan rakennussuunnitelma 1932–46 (taajaväkinen yhdyskunta).
- Pieksämäen asemakaavat 1936–62.
- Espoon Westendin pohjoisosien rakennussuunnitelma 1939.
- Munkkiniemen asuntoalueen rakennussuunnitelma 1939 (taajaväkinen yhdyskunta).
- Karhulan rakennussuunnitelmat 1939–55.
- Kuopion asemakaavoja 1940–46.
- Nokian asemakaavat 1940–57.
- Lieksan asemakaava 1941.
- Tornion asemakaavoja 1941–61.
- Iisalmen asemakaavat 1941–63.
- Viipurin yleiskaava Göran Sidenbladhin kanssa 1942–43.
- Nokian Linnavuoren asemakaava 1944.
- Espoon Hagalundin (Tapiola) rakennussuunnitelma 1945.
- Kajaanin asemakaava 1946–48.

- Rauman yleiskaava Berndt Aminoffin kanssa 1948.
- Oulun keskustan asemakaava Aarne Ervin kanssa 1948–52.
- Kemiön Björkbodan tehtaan asuntoalueen rakennussuunnitelma 1949.
- Keravan Savion tehtaan asuntoalueen asemakaava 1950.
- Kajaanin yleiskaava, avustajana Olli Kivinen 1950.
- Keravan Jukolan alueen asemakaava 1950–52.
- Lappeenrannan ja Lauritsalan yleiskaava yhdessä Olli Kivisen kanssa 1950–56.
- Espoon Tapiolan itäisen lähiön rakennussuunnitelma 1952.
- Oulun yleiskaava Aarne Ervin kanssa 1952.
- Joensuun yleiskaava Olli Kivisen kanssa 1953.
- Riihimäen yleiskaava ja keskustan asemakaava 1954.
- Kouvolan yleiskaava avustajana Inkeri Siltavuori 1954.
- Karhulan yleiskaava avustajana Pirkko Vitikainen 1955.
- Pietarsaaren asemakaava 1957.
- Kirkkonummen keskustan rakennussuunnitelma 1958.
- Alatornion Kivirannan rakennussuunnitelma 1959.
- Tornion yleiskaava 1961.
- Kauniaisten asemakaava 1963–64.
- Espoon Kauniaista ympäröivien alueiden rakennuskaava 1964.
- Finströmin Godbyn rakennuskaava avustajana Elli Toikka 1964.
- Nokian Linnavuoren asemakaava 1965.
- Ranuan keskustan rakennuskaava 1966.
- Savonlinnan keskustan ja Kyrönsalmen/Laitaatsalmen asemakaava 1966.
- Oulaisten asemakaava 1968.

Työluettelo on Meurmania käsittelevissä julkaisuissa *Genius Loci* ja *Mörrin muistelmat* esitetty valikoitu luettelo.

Kirjoittaja

Juhana Lahti, filosofian tohtori ja Arkkitehtuurimuseon tutkimuspäällikkö.

Artikkeli on julkaistu 2019.

Lähteet

Arkkitehtuurimuseon arkisto.

Genius Loci. Otto-I. Meurmanin 90-vuotisjuhlakirja 1980. Toim. Kirmo Mikkola. Helsinki: Rakennuskirja.

Helamaa, Erkki 2000. *Arkkitehtikoulutus Suomessa 175-vuotta*. Helsinki: Rakennustieto.

Koskinen, Tuulikki. *Otto-livari Meurman*. Suomen kansallisbiografia.

Meurman, Otto-livari 1947. *Asemakaavaoppi*. Helsinki: Otava.

Meurman, Otto-livari – Huovinen, Maarit 1989. *Mörrin muistelmat*. Helsinki: Wsoy.

Salmela, Ulla 2004. *Urban space and social welfare: Otto-livari Meurman as a planner of Finnish towns 1914–37*. Taidehistoriallisia tutkimuksia 30. Helsinki: Taidehistorian seura.